

ІСТОРІЯ КАФЕДРИ АНЕСТЕЗІОЛОГІЇ ТА РЕАНІМАТОЛОГІЇ БУКОВИНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МЕДИЧНОЇ АКАДЕМІЇ

В.М.Коновчук, В.І.Ротар, С.О.Акентьев

Анестезіологія та реанімація як медична дисципліна була впроваджена і почала викладатися в Чернівецькому державному медичному інституті з 1967 року. Наказом по інституту від 15 вересня 1967 року був створений курс анестезіології та реанімації при кафедрі факультетської хірургії (завідувач курсу – доцент В.Ф.Стащук). Основним напрямком роботи курсу була теоретична і практична підготовка майбутніх лікарів, незалежно від вибраного фаху, вивчення ними основ анестезіології, реанімації, інтенсивної терапії, методів відновлення та ефективної підтримки основних життєво важливих функцій організму (масаж серця, штучна вентиляція легень, інфузійна терапія, методи детоксикації та ін.). На початкових етапах теоретична і практична підготовка проводилася тільки зі студентами-субординаторами. Для цієї мети навчальним планом виділялося 10 лекційних годин та 30 годин – для практичних занять. Крім того, у різні періоди роботи курсу читалися лекції із загальної анестезіології для студентів 3-го курсу, проводилися практичні заняття з основ анестезіології і початкових знань невідкладної допомоги в межах навчальної програми загальної хірургії.

У період з 1982 по 1987 рр. проводилася теоретична і практична підготовка студентів IV та VI курсів педіатричного факультету з основ дитячої анестезіології, реанімації та інтенсивної терапії на базі кафедри дитячої хірургії.

Починаючи з 1976 року, курс анестезіології та реанімації виділений в окремий навчальний підрозділ. Навчальною та лікувальною базою останнього стало обласне відділення реанімації та інтенсивної терапії, яке було створено в 1969 році.

Надалі теоретична і практична підготовка студентів VI курсу з анестезіології та ре-

анімації проводилася при кафедрі травматології та ортопедії (до 1981 року) та факультетської хірургії (до 1995 року).

Кафедра анестезіології та реанімації організована в 1995 році. Першим завідувачем кафедри з 1995 по 1996 рр. був д.мед.н., професор В.Ф.Стащук, а з березня 1996 року по даний час – д.мед.н., професор В.М.Коновчук.

Упродовж кількох років становлення кафедрою освоєно навчально-виробничі бази обласної клінічної лікарні (ОКЛ) та лікарні швидкої медичної допомоги (ЛШМД) м. Чернівці. Відділення анестезіології та реанімації ОКЛ є однією з клінічних баз кафедри анестезіології та реанімації. На цій базі працюють завідувач кафедри, професор В.М.Коновчук, доцент С.О.Акентьев, асистент М.М.Кокалко, асистенти А.І.Ковтун та Я.О.Маковійчук. Кафедра має 2 навчальні кімнати, комп'ютерний клас, тренажерний зал з серцево-легеневої та церебральної реанімації, в якому студенти та лікарі-інтерни в умовах, близьких до клінічних, опановують практичні навички з реанімації та інтенсивної терапії.

Відділення реанімації ОКЛ багатопрофільне, розраховане на 15 ліжок. У відділенні проводять реанімаційні заходи та інтенсивну терапію хворим на різноманітну патологію. Крім того, відділення виконує функції обласного токсикологічного центру: лікуються всі хворі з екзогенними отруєннями, які поступають з міста та районів Чернівецької області. З цією метою застосовуються консервативні та хірургічні методи детоксикації при екзо- та ендогенній інтоксикації (гемо- та плазмасорбція, плазмаферез, ультрафіолетове опромінення крові та інші методи). Понад 30 років у відділенні функціонує апарат "штучна нирка". Для хірургічної дегідратації використовується ультрафільт-

Викладацький склад кафедри анестезіології, реанімації та урології в 2003 році.

Коновчук Віктор Миколайович (завідувач кафедри, професор.), Зайцев Валерій Іванович (професор, урологія), Ротар Василь Іванович (доцент), Федорук Олександр Степанович (доцент, д.мед.н., урологія), Акентьев Сергій Олександрович (доцент), Кокалко Микола Миколайович (асистент, к.мед.н.), Діордійчук Валерій Васильович (асистент, к.мед.н.), Ілюк Ірина Іванівна (асистент, к.мед.н., урологія), Ковтун Анатолій Іванович (асистент), Киф'як Петро Васильович (асистент), Бурденюк Володимир Іванович (асистент, урологія), Маковійчук Ярослав Олесевиц (асистент), Наконечна Оксана Василівна (ст. лаборант), Федуняк Оксана Михайлівна (ст. лаборант).

рація крові. Сьогодні для інтенсивної терапії при критичних станах використовується гіпербарична оксигенація (відділення ГБО, зав. – П.М.Карпо), хроніодіаліз (відділення хроніодіалізу, зав. – М.Г.Безерко).

При відділенні працює цілодобово експрес-лабораторія, що дозволяє проводити постійний лабораторний моніторинг у хворих з критичним станом.

Крім того, у лікарні функціонують 9 операційних, де застосовуються різноманітні методи загальної та місцевої анестезії, включаючи епідуральну та спинно-мозкову.

На базі ЛШМД працюють доцент В.І.Ротар, асистент В.В.Діордійчук та асистент П.В.Киф'як. На цій базі кафедра використовує 3 навчальні кімнати для студентів VI курсу медичних факультетів, студентів факультету бакалаврів з відділенням молодших медичних і фармацевтичних фахівців та лікарів-інтернів.

Для навчання в ЛШМД використовуються: відділення реанімації на 12 ліжок, хі-

рургічні відділення, травматологічне відділення для дорослих і дітей, опікове, нейрохірургічне та урологічне відділення. Для навчального процесу використовуються операційні (12), перев'язочні (6), кабінети функціональної діагностики (2), лабораторії (2), ендоскопічний кабінет тощо.

Крім того, для підготовки лікарів-інтернів з фаху "Анестезіологія" використовуються відділення анестезіології та інтенсивної терапії міської дитячої клінічної лікарні, 1-го міського пологового будинку та обласного клінічного онкологічного диспансеру.

Нині на кафедрі проводиться викладання таких дисциплін: "Анестезіологія та реаніматологія", "Основи реаніматології" – для факультету бакалаврів з відділенням молодших медичних та фармацевтичних фахівців; "Реаніматологія" – для студентів VI курсу медичних факультетів, спеціальність "Лікувальна справа"; "Анестезіологія" – для лікарів-інтернів I та II року навчання; "Невідкладні стани" – для лікарів-інтернів за спеціальністю

"Загальна практика – сімейна медицина", клінічних ординаторів та лікарів-інтернів суміжних спеціальностей; "Медицина невідкладних станів" – для лікарів-інтернів за спеціальністю "Медицина невідкладних станів"; "Урологія" – для студентів IV курсу медичних факультетів за спеціальністю "Лікувальна справа"; "Урологія" – для лікарів-інтернів I та II року навчання за спеціальністю "Урологія".

Практичні заняття зі студентами та лікарями-інтернами проводяться переважно в палатах інтенсивної терапії відділень реанімації, реанімаційних залах і операційних. Практичні навички із серцево-легенево-церебральної реанімації студенти засвоюють на манекенах, муляжах, тренажерах у спеціальній аудиторії.

Особливу увагу кафедра надає післядипломній спеціалізації (інтернатурі) лікарів. Післядипломна підготовка лікарів-інтернів з фаху "Анестезіологія" проводиться з 1980 року. За цей період підготовлено понад 300 лікарів, які працюють у лікувальних закладах України.

З моменту створення в 1967 році курсу анестезіології наукове спрямування співробітників невід'ємно пов'язане з лікувальною роботою: у практику інтенсивної терапії і анестезіології постійно впроваджуються нові методи анестезіологічного забезпечення та хірургічної детоксикації організму, оптимізуються існуючі методи еферентної терапії з метою підвищення їх ефективності, розробляються нові методики.

Спочатку це був екстракорпоральний гемодіаліз у класичному варіанті з використанням апаратів "штучної нирки" – "АИП-140".

Вагомий внесок у наукове обґрунтування застосування методів екстракорпоральної детоксикації (гемодіаліз, гемосорбція, лімфосорбція, плазмасорбція), впровадження їх у практику інтенсивної терапії та оптимізацію багатьох методик зробив доцент курсу анестезіології, а згодом завідувач кафедри анестезіології та реаніматології професор В.Ф.Стащук.

Період становлення позначений участю співробітників курсу в організації та проведенні планових операцій на серці, впровадженні в практику гіпноугестивного методу на етапах анестезіологічного забезпечення хворих; проводилися експериментальні до-

слідження з метою запровадження в клінічну практику методу гіпербаричної оксигенації. Наукова діяльність курсу охоплювала актуальні питання інтенсивної терапії та анестезіології того часу.

Активну участь у подальшій реалізації результатів наукового пошуку брали доцент В.Ф.Стащук, асистент В.І.Ротар, клінічні ординатори – В.М.Коновчук, В.В.Уца, В.С.Іванов. На робочих місцях (в палатах інтенсивного нагляду, у відділенні реанімації, в операційних) науковцям допомогу надавали практичні лікарі І.В.Халатурник, М.О.Єрменчук, А.Д.Руснак, Є.І.Косуба, Б.Д.Домбровський, М.М.Осипчук, Е.Ф.Кузьміна, С.А.Бродський, інженери В.І.Молдованов, В.С.Іванов, П.М.Карпо, А.Д.Руснак, В.Н.Іванов.

Результати вивчення комбінованого знеболювання та інфузійної терапії при хірургічному лікуванні ускладнень виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки висвітлені в кандидатській дисертації асистента В.І.Ротаря, яку він захистив у 1979 році.

Становлення курсу та досягнення за період 1967-1979 рр. дало підставу провести в Чернівцях пленуми Правління та засідання проблемної комісії анестезіологів України, а 25-27 квітня 1979 року – 3-й з'їзд анестезіологів-реаніматологів України за участю провідних науковців та спеціалістів Москви, Києва, Харкова, Донецька, Дніпропетровська, Свердловська, Ленінграда, Львова та ін.

На межі 70-х і 80-х років зусиллями співробітників курсу почали застосовуватись сорбційні методи детоксикації. Перші операції по лімфосорбції на базі ОКЛ виконані 29.12.79 р. та 28.04.80 р. хворим на цироз печінки та гострий гепатит доцентом Ф.З.Головко за участю доцента В.Ф.Стащука, ангіохірурга В.О.Кривича та клінічного ординатора В.В.Уци. Надалі лімфатикостомії проводилися за участю доцента В.Ф.Стащука, ангіохірургів В.Д.Каушанського, В.О.Кривича, А.В.Бахтіна, клінічного ординатора Б.В.Мулера, доцента В.І.Ротаря, асистентів К.В.Фотокакіса та С.О.Акентьєва.

Перша гемосорбція проведена 01.09.81 р. хворому на гостру печінкову недостатність невідомої етіології доцентом В.Ф.Стащук, клінічним ординатором В.С.Івановим та лікарем-анестезіологом М.О.Єрменчуком.

Необхідно зазначити, що до виконання оперативних втручань з активною детоксикацією, ведення хворих, які піддавалися цим методам, залучалися асистент В.І.Ротар, клінічні ординатори О.О.Джуржій, Б.В.Мулер, практичні лікарі та студенти-субординатори. Деякі з них згодом стали співробітниками курсу анестезіології та реаніматології (К.В.Фотокакіс, Ю.М.Поліщук, С.О.Акентьєв).

Продовжувалася робота стосовно оптимізації методу екстракорпорального гемодіалізу. Так, 01.04.83 р. при проведенні сеансу гемодіалізу послідовно після діалізатора була підключена колонка з гемосорбентом (доц. В.Ф.Стащук, Б.В.Мулер). Водночас під керівництвом доцента В.Ф.Стащука впроваджена методика інтенсивної антибіотикотерапії – катетеризація периферичної лімфатичної судини з наступним ендолімфатичним введенням антибіотиків (за участю клінічних ординаторів В.С.Іванова та Б.В.Мулера).

Узагальнені результати проведених морфологічних, експериментальних та клінічних досліджень по застосуванню сорбційних методів детоксикації дозволили доценту В.Ф.Стащuku захистити в 1985 році докторську дисертацію "Перфузія лімфатичної системи в реаніматології та інтенсивній терапії".

У період 1987-1988 рр. під керівництвом д.мед.н. В.Ф.Стащука проведені клінічні дослідження по гемосорбції через реканалізовану пупкову вену портокавальним способом при екзогенному отруєнні фосфорорганічними сполуками, ультрафільтрації (вакуумфільтрації) крові при різноманітних критичних станах (асистенти К.І.Фотокакіс, С.О.Акентьєв, клінічний ординатор О.О.Джуржій).

Починаючи з 1988 року, у відділенні реанімації ОКЛ під керівництвом д.мед.н. В.Ф.Стащука та доцента В.І.Ротаря почали активно застосовуватися різноманітні методи хірургічної детоксикації: гемосорбція кавакавальним і портокавальним способами, лімфосорбція, екстракорпоральний гемодіаліз з гемосорбцією, ультрафільтрація крові, ендолімфатична антибіотикотерапія. Доцент В.І.Ротар сприяв впровадженню в практику лікування гнійно-септичних захворювань ультрафіолетового опромінення крові (УФОК).

З вересня 1989 року під керівництвом доцента В.І.Ротаря впроваджене екстракорпоральне підключення донорської свинячої селезінки. Вивчався вплив цього методу на імунологічні показники у хворих з гострим та хронічним сепсисом. Практичну допомогу при клінічному застосуванні методу надавали С.О.Акентьєв, А.Д.Руснак та інші лікарі.

Починаючи з лютого 1992 року, під керівництвом професора В.Ф.Стащука зусилля кафедри були зосереджені на впровадженні в практику методу плазмосорбції, оскільки в умовах інтенсивної терапії цей метод мав перевагу над іншими (плазмаферез, гемосорбція). Опрацьовувалася методика дискретного варіанту плазмосорбції, показання та протипоказання, можливі ускладнення та їх профілактика. Метод був застосований у хворих з ендогенною інтоксикацією різноманітного генезу. Хворі були розподілені за такими синдромами: а) печінкова недостатність; б) ниркова недостатність; в) печінково-ниркова недостатність; г) інші синдроми. Матеріали клінічного дослідження при застосуванні фракційної плазмосорбції стали основою кандидатської дисертації асистента С.О.Акентьєва, чому активно сприяли завідувач відділення реанімації ОКЛ А.Д.Руснак, практичні лікарі П.М.Карпо, М.Г.Безерко, Л.Г.Лукацьов та ін.

Після організації кафедри (1995) співробітники виконували тему планової науково-дослідної роботи "Екстракорпоральна детоксикація і корекція біологічних середовищ у хворих багатопрофільного відділення інтенсивної терапії" (1995-1999).

Одночасно під керівництвом завідувача кафедри професора В.М.Коновчука продовжувалася науково-дослідна робота щодо оптимізації лікування екзо- та ендотоксикозів. Робота була зосереджена на вивченні клінічного ефекту плазмосорбції на організм хворого як найбільш перспективного і ефективного методу в умовах інтенсивної терапії. Крім цього, досліджувалися можливості хірургічної дегідратації при черепно-мозковій травмі (доцент В.І.Ротар), застосуванні рослинних поліфенолів в інтенсивній терапії (асистент В.В.Діордійчук).

Оптимізуючи метод плазмосорбції, ка-

федрою розроблена і впроваджена в практику власна методика масивної безперервної плазмсорбції, яка дає змогу очищати від токсинів більші об'єми плазми (перша операція проведена 28.01.97 р. за участю професора В.М.Коновчука, асистента С.О.Акентьєва, магістранта М.М.Кокалка, завідувача відділенням реанімації ОКЛ А.Д.Руснака, інженера О.В.Коняєва). Масивна поточна плазмсорбція в поєднанні з іншими екстракорпоральними методами детоксикації значно підвищує ефективність лікування. На етапі клінічного використання методу застосовували сучасний комплекс клінічних та біохімічних досліджень, що дало змогу отримати нові наукові дані стосовно детоксикаційного ефекту.

В результаті виконання планової науково-дослідної роботи захищено одну кандидатську дисертацію (С.О.Акентьєв, 1996), магістерську роботу (М.М.Кокалко, 1998), три патенти на винахід, опубліковано 50 наукових праць.

Новий науковий імпульс кафедра одержала під час виконання наступної науково-дослідної роботи "Вивчення стану окремих функціональних систем у хворих з високим операційним ризиком, тяжкими екзо- та ендотоксикозами з метою корекції, диференційованого застосування екстра- та інтракорпоральних методів детоксикації" (2000-2004). Робота об'єднала три актуальні напрямки: а) оптимізація лікування екзо- та ендотоксикозів удосконаленням плазмсорбції та впровадженням нових методів (озонування та УФОК, кріоплазмсорбція); б) оптимізація анестезіологічного забезпечення трансуретральних резекцій (ТУР) передміхурової залози з метою профілактики ТУР-синдрому; в) вивчення стану оксидантно-антиоксидантної системи та функції нирок у хворих на тяжкі гнійно-септичні захворювання за умов гіпербарооксії з метою визначення оптимальних режимів гіпербарооксії та медикаментозної корекції перекисного окиснення.

Нині за результатами роботи під керівництвом проф. В.М.Коновчука захищена кандидатська дисертація (М.М.Кокалко, 2002) та одна кандидатська дисертація апробована (А.І.Ковтун, 2003). Активно працю-

ють клінічні ординатори: Абу Дехен Басем (Лівія), В.В.Петринич, І.В.Гуц.

Науковий доробок кафедри з моменту створення курсу анестезіології та реаніматології становить понад 450 друкованих праць, один підручник, методичні рекомендації, 8 інформаційних листів, 13 навчальних посібників, 5 нововведень, понад 20 патентів на винахід, біля 80 рацпропозицій, понад 110 впроваджень у практику. На кафедрі захищено 2 докторські та 7 кандидатських дисертацій, виконуються ще 3 кандидатських дисертації.

Наукова діяльність кафедри тісно пов'язана з лікувальною роботою. Клінічні обходи проф. В.М.Коновчука, доцентів В.І.Ротаря та С.О.Акентьєва у відділеннях інтенсивної терапії та реанімації (ОКЛ, ЛШМД), проведення консультацій в базових та позабазових лікувально-діагностичних закладах Чернівецької області, проведення знеболювання та операцій по екстракорпоральній детоксикації (плазмсорбція, УФОК, озонування крові та ін.), навчання на переривчастих курсах лікарів-анестезіологів області, навчання на організованих кафедрою циклах тематичного удосконалення "Інтра- та екстракорпоральні методи детоксикації", створення Асоціації анестезіологів-реаніматологів області – переконливе підтвердження цього.

За час існування кафедри в практику охорони здоров'я зроблено понад 110 впроваджень, з них найбільш вагомі: гемосорбція, лімфосорбція, плазмсорбція, плазмаферез, ультрафільтрація крові; екстракорпоральне підключення донорської свинячої селезінки, ультрафіолетове опромінення, внутрішньосудинне лазерне опромінення та озонування крові; ендолімфатична й лімфотропна антибіотикотерапія; перфузія лімфатичної системи в реаніматології та інтенсивній терапії; комбіноване знеболювання та інфузійна терапія при хірургічному лікуванні ускладнень виразкової хвороби шлунка та дванадцятипалої кишки. Вперше в Україні розроблені програма анестезіологічного забезпечення ТУР передміхурової залози, яка дала змогу знизити частоту специфічних ускладнень з 7% (світова практика) до 0,2%; лікування хворих на гломерулонефрит з нефротичним синдромом еферентними методами; поєдна-

не застосування гіпербарооксії та даларгіну у хворих з гнійно-септичними ускладненнями; спосіб профілактики і лікування набряку мозку та легень при ТУР передміхурової залози; застосування кінетотерапії при проведенні трансуретральних операцій; спосіб детоксикації рослинними поліфенолами у хворих опікового та травматологічного відділень; застосування ларингеальної маски при комбінованій анестезії; двокатетерна пролонгована епідуральна анестезія в абдомінальній хірургії; застосування рекофолу для короткочасної анестезії в амбулаторній хірургії; лікування та профілактика післяопераційного ознобу та м'язового тремтіння трамалом (трамадолом); спосіб лікування діабетичної стопи

методом плазмосорбції; мембранна плазмосорбція для лікування поліорганної недостатності (даний компонент інтенсивної терапії знизив летальність на 35%); метод корегованої гіпербарооксії (значно розширив діапазон показань та знизив кількість ускладнень). Активну участь у впровадженнях сучасних наукових досягнень беруть лікарі-анестезіологи міста Чернівці: завідувач відділення реанімації ОКЛ А.Д.Руснак, завідувач відділення реанімації ЛШМД В.С.Іванов, завідувач відділення реанімації залізничної лікарні В.К.Галіц, лікарі П.Г.Зайшлюк, В.М.Лопатін, М.М.Богородецький, Ю.Г.Бойко, А.П.Сажин, Ю.М.Войцев, П.М.Шендерюк, А.Є.Аносов та багато ін.

Надійшла в редакцію 10.10.2003 р.